

**ПРИВАТНИЙ ФАХОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИЧНИЙ КОЛЕДЖ»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор

з навчально-виховної роботи

Алла Демчук

«2» травня 2025 року

**ПРАКТИКА
(ВИРОБНИЧА, ПЕРЕДДИПЛОМНА)**

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА
для навчального закладу фахової передвищої освіти
спеціальність *223 Медсестринство (Сестринська справа)*

Тернопіль 2025

**ПРАКТИКА (ВИРОБНИЧА, ПЕРЕДДИПЛОМНА)
НАСКРІЗНА ПРОГРАМА**

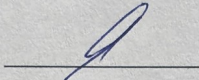
спеціальність 223 Медсестринство (Сестринська справа)

Упорядник:

Оксана БУРАТИНСЬКА – викладач вищої категорії, викладач-методист
Приватного фахового навчального закладу «Медичний коледж»

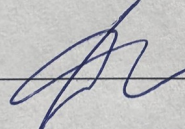
Типова програма затверджена на засіданні циклової комісії клінічних та профільних дисциплін

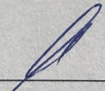
Протокол № 4 від «01» Листопада 2025 року

Голова циклової комісії: **Оксана БУРАТИНСЬКА**

Схвалено методичною радою Приватного фахового навчального закладу
«Медичний коледж» за спеціальністю 223 Медсестринство (Сестринська
справа).

Протокол № 5 від «04» Травня 2025 року

Голова методичної ради **Алла ДЕМЧУК**

В.о.Завідувача методичного кабінету **Оксана БУРАТИНСЬКА**

Рецензенти:

Михайло ЗОТ- викладач вищої категорії Приватного фахового навчального
закладу «Медичний коледж»

Юлія ДРОНЯК – кандидат медичних наук, викладач вищої категорії
Приватного фахового навчального закладу «Медичний коледж»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

«НАСКРІЗНУ ПРОГРАМУ ПРАКТИКИ (ВИРОБНИЧОЇ, ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ)»

складено для спеціальності 223 Медсестринство (Сестринська справа) галузі знань 22 Охорона здоров'я відповідно до Закону України № 2745-VIII «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 р., Стандарту зі спеціальності 223 Медсестринство освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», затвердженого наказом МОН від 08.11.2021 р. № 1202, ОПП для спеціальності 223 Медсестринство (Сестринська справа) та навчального плану для Приватного фахового навчального закладу «Медичний коледж».

За навчальним планом ПРАКТИКУ (ВИРОБНИЧУ, ПЕРЕДДИПЛОМНУ) проходять на третьому та четвертому році навчання.

Навчальним планом для проходження практики передбачено **360 год (12 кредитів ЄКТС)**, з них робота на базі практики — 240, самостійна робота студентів — 120 год.

Під час проходження практики 1/3 від загального обсягу часу виділяється на самостійну роботу, яка включає удосконалення недостатньо засвоєних практичних навичок, роботу в бібліотеці та санітарно-освітню роботу. Практика студентів проводиться на базах лікувально-профілактичних установ, затверджених наказами управління охорони здоров'я обласної, міської держадміністрацій, відповідно до вимог програми.

Переддипломна практика медичних сестер передбачає навчання умінню правильно клінічно мислити, оцінювати стан пацієнта, досконало володіти технікою медсестринських маніпуляцій, складати план медсестринського догляду за пацієнтом, оцінювати його результати, вибрати правильну тактику під час надання невідкладної долікарської допомоги, проводити профілактичні заходи, пропагувати здоровий спосіб життя, основних принципів сестринської медичної етики та деонтології, дотримання інфекційної безпеки. Зважаючи на структурований поділ програми, протягом практики майбутні медичні сестри удосконалюють практичні вміння з медсестринства у внутрішній медицині, медсестринства в хірургії, медсестринства в педіатрії та сімейній медицині.

Переддипломна практика передбачає вдосконалення вмінь і навичок студентів в умовах стаціонарних відділень, денного стаціонару, стаціонару на дому, поліклінік і амбулаторій сімейної медицини, які відповідають сучасним вимогам проведення навчального процесу, де вони братимуть участь у роботі медичних сестер на постах, у палатах інтенсивної терапії, невідкладної допомоги, в маніпуляційних, під час підготовки пацієнтів до проведення досліджень і маніпуляцій, вестимуть догляд за хворими та ін.

ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ НА ПРАКТИЦІ

- своєчасно прибути на базу практики;
- вивчити і суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, інфекційної безпеки;
- дотримуватися правил Етичного кодексу медичної сестри України;
- виконувати всі завдання, що передбачаються програмою практики та дотримуватися правил внутрішнього розпорядку лікувально-профілактичної установи;
- надати в коледж щоденник практики, характеристику та індивідуально виконані завдання (за наявності);
- відповідати за виконану роботу та її результати на рівні зі штатними працівниками лікувальної установи;
- брати активну участь у різноманітній роботі лікарні (медсестринських конференціях, медсестринських конкурсах тощо);
- проводити санітарно-освітню роботу з пацієнтами та їхніми родичами;
- по закінченню практики брати участь у підсумковій конференції;
- своєчасно скласти залік з практики.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- виконати програму практики;
- вивчити функціональні обов'язки, які закріплені за студентами на їхніх робочих місцях;

- опрацювати інструкції з техніки безпеки;
- вивчити зразки заповнення медичної документації (медсестринські історії хвороби, листки призначення, температурні листки тощо);
- вести щоденники згідно з вимогами;
- виконувати всі обов'язки студента під час практики.

МЕТА ПРАКТИКИ:

- закріпити та поглибити теоретичні знання зі спеціальних клінічних дисциплін;
- удосконалити професійні медсестринські навички та вміння зі спеціальності;
- здійснювати диференційований догляд за пацієнтами з різними хворобами;
- підготуватися до майбутньої самостійної роботи медичної сестри: самостійно і під контролем медичних сестер студенти виконують обов'язкові практичні навички, оцінюють стан здоров'я пацієнтів, планують та здійснюють догляд за пацієнтами, закріплюють навички роботи з оформлення медсестринської документації;
- разом з лікарем і досвідченими медичними сестрами проводять профілактичну, патронажну роботу, беруть участь в огляді й обстеженні дітей різних вікових груп, вивчають роботу медичних сестер з організації і проведення профілактичних щеплень.

Після закінчення практики студенти повинні знати:

- Основи законодавства України про охорону здоров'я, постанови Уряду України з питань охорони здоров'я і навколишнього середовища, організаційну структуру, правові та економічні аспекти діяльності лікувально-профілактичних установ.
- Анатомо-фізіологічні, вікові, статеві, психологічні особливості здорової і хворої людини, причини і фактори ризику виникнення патологічних процесів в організмі, механізм їх виникнення та розвитку, основи фармакотерапії, сумісність, дозування, методика введення в організм лікарських засобів, правила обліку, виписування і зберігання їх.
- Етіологію, симптоматику захворювань людини терапевтичного та хірургічного профілю. Сучасні методи обстеження і діагностики, принципи лікування й догляду за хворим, особливості патології людини в різних вікових групах.
- Особливості спостереження та догляду за пацієнтами при різних видах патології;
- Долікарську допомогу при невідкладних станах у дорослих і дітей;
- Етапи сестринського процесу під час догляду за пацієнтами.
- Основи медичної інформатики та правила оформлення медичної документації.
- Основи медсестринської етики та деонтології.
- Правила професійного спілкування.
- Організацію роботи медичного персоналу відділень.
- Правила охорони праці та техніки безпеки.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання практики та індивідуального завдання і складають диференційований залік за програмою практики відповідно до чинного наказу МОН України № 510 від 02.05.2023 Про затвердження Типового положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти та Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти.

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Виробнича практика.

Змістовий модуль 1. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в стаціонарі.

Тема 1. Робота в приймальному відділенні.

Тема 2. Спостереження за пацієнтами з хронічними захворюваннями. Робота з листком призначень.

Тема 3. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до лабораторних методів обстеження.

Тема 4. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до інструментальних методів обстеження.

Тема 5. Робота в маніпуляційній.

Тема 6. Основи інфекційної безпеки.

Тема 7. Зондові маніпуляції.

Тема 8. Особиста гігієна пацієнта: принципи та технології догляду. Особливості догляду за лежачими хворими.

Тема 9. Виконання найпростіших засобів впливу на кровообіг.

Тема 10. Основи харчування пацієнтів.

Тема 11. Проведення профілактичних оглядів.

Змістовий модуль 2. Медсестринство в хірургії. Робота в стаціонарі.

Тема 1. Підготовка пацієнта до інструментальних методів обстеження.

Тема 2. Транспортування та перекладання хірургічних та травматологічних хворих.

Тема 3. Підготовка перев'язувального матеріалу.

Тема 4. Передстерилізаційна підготовка хірургічного інструментарію.

Тема 5. Обробка рук сучасними методами. Одягання операційної сестри і хірурга.

Тема 6. Проведення місцевої анестезії.

Тема 7. Складання інструментів для хірургічних маніпуляцій та операцій.

Тема 8. Робота в маніпуляційній. Перев'язки.

Тема 9. Підготовка пацієнта до операції.

Тема 10. Накладання м'яких і твердих пов'язок.

Тема 11. Проведення реанімаційних заходів.

Тема 12. Оформлення карти пацієнта стаціонару.

Модуль 2. Переддипломна практика.

Змістовий модуль 3. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в стаціонарі.

Тема 1. Робота в приймальному відділенні.

Тема 2. Спостереження за пацієнтами з хронічними захворюваннями. Робота з листком призначень.

Тема 3. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до лабораторних методів обстеження.

Тема 4. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до інструментальних методів обстеження.

Тема 5. Робота в маніпуляційній.

Тема 6. Основи інфекційної безпеки.

Тема 7. Зондові маніпуляції.

Тема 8. Особиста гігієна пацієнта: принципи та технології догляду. Особливості догляду за лежачими хворими.

- Тема 9.** Виписування, облік і зберігання сильнодіючих, наркотичних та отруйних речовин.
Тема 10. Виконання найпростіших засобів впливу на кровообіг.
Тема 11. Констатація смерті, поведження з трупом; догляд за вмираючими.
Тема 12. Основи харчування пацієнтів.
Тема 13. Проведення профілактичних оглядів. Участь у складанні статистичних звітів.

Змістовий модуль 4. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).

- Тема 1.** Робота з документацією.
Тема 2. Підготовка процедурного кабінету до роботи. Проведення стерилізації шприців та медичного інструментарію.
Тема 3. Парентеральне введення ліків.
Тема 4. Зондові процедури.
Тема 5. Проведення суб'єктивного й об'єктивного обстеження пацієнта, вимірювання температури тіла, артеріального тиску та їх реєстрація.
Тема 6. Проведення патронажу пацієнтів, запис ЕКГ.
Тема 7. Догляд за тяжкохворими вдома.

Змістовий модуль 5. Медсестринство в хірургії. Робота в стаціонарі.

- Тема 1.** Підготовка пацієнта до інструментальних методів обстеження.
Тема 2. Транспортування та перекладання хірургічних та травматологічних хворих.
Тема 3. Підготовка перев'язувального матеріалу.
Тема 4. Передстерилізаційна підготовка хірургічного інструментарію.
Тема 5. Обробка рук сучасними методами. Одягання операційної сестри і хірурга.
Тема 6. Підготовка стерильного стола до роботи в перев'язувальній та операційній.
Тема 7. Проведення місцевої анестезії.
Тема 8. Складання інструментів для хірургічних маніпуляцій та операцій.
Тема 9. Робота в маніпуляційній. Перев'язки.
Тема 10. Підготовка пацієнта до операції.
Тема 11. Накладання м'яких і твердих пов'язок.
Тема 12. Проведення реанімаційних заходів.
Тема 13. Оформлення карти пацієнта стаціонару.

Змістовий модуль 6. Медсестринство в хірургії. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).

- Тема 1.** Робота з документацією.
Тема 2. Підготовка амбулаторних пацієнтів до спеціальних обстежень.
Тема 3. Підготовка до стерилізації і проведення стерилізації перев'язувального матеріалу.
Тема 4. Знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію, підготовка інструментарію до ПХО ран.
Тема 5. Обробка рук та операційного поля.
Тема 6. Асистування під час амбулаторних операцій (накладання і зняття швів, накладання пов'язок, профілактика правця).
Тема 7. Відвідування пацієнтів удома (проведення перев'язок, оброблення пролежнів, зняття пов'язок).
Тема 8. Відпрацювання методик зупинки зовнішніх кровотеч.
Тема 9. Надання невідкладної допомоги при термінальних станах.

Змістовий модуль 7. Медсестринство в педіатрії. Робота в стаціонарі.

- Тема 1.** Особиста гігієна пацієнта: принципи та технології догляду дітей.
Тема 2. Проведення ранкового туалету дитини.

Тема 3. Годування дитини.

Тема 4. Визначення частоти пульсу, дихання, вимірювання температури тіла, артеріального тиску

реєстрація її в температурному листку; проведення антропометрії у дітей.

Тема 5. Виконання найпростіших засобів впливу на кровообіг.

Тема 6. Зондові маніпуляції.

Тема 7. Підготовка інструментарію до плевральної пункції, інтубації і трахеостомії.

Тема 8. Робота в маніпуляційній.

Тема 9. Підготовка пацієнта до інструментальних методів обстеження.

Тема 10. Робота над документацією медичної сестри в стаціонарі.

Змістовий модуль 8. Медсестринство в педіатрії. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).

Тема 1. Проведення антропометрії у дітей.

Тема 2. Складання схеми годування дітей першого року життя.

Тема 3. Визначення частоти пульсу, дихання, вимірювання температури тіла, артеріального тиску

реєстрація її в температурному листку.

Тема 4. Розрахунок дози ергокальциферолу для профілактики і лікування рахіту. збирання калу на копрограму, яйця гельмінтів, бактеріологічне дослідження.

Тема 5. Заповнення документації дільничної медичної сестри (медичної сестри амбулаторії сімейної медицини).

Тема 6. Проведення патронажу (допологового, новонароджених і хворих дітей).

Тема 7. Проведення проби Манту та оцінювання результату.

Тема 8. Проведення профілактичних щеплень.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього	у тому числі				
го		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Виробнича практика.						
Змістовий модуль 1. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в стаціонарі.						
Тема 1. Робота в приймальному відділенні.	5	-	2	-	-	3
Тема 2. Спостереження за пацієнтами з хронічними захворюваннями. Робота з листком призначень.	7	-	4	-	-	3
Тема 3. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до лабораторних методів обстеження.	2	-	2	-	-	-
Тема 4. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до інструментальних методів обстеження.	2	-	2	-	-	-
Тема 5. Робота в маніпуляційній.	7	-	4	-	-	3
Тема 6. Основи інфекційної безпеки.	4	-	4	-	-	-
Тема 7. Зондові маніпуляції.	2	-	2	-	-	-
Тема 8. Особиста гігієна пацієнта: принципи та технології догляду. Особливості догляду за лежачими хворими.	5	-	2	-	-	3
Тема 9. Виконання найпростіших засобів впливу на кровообіг.	5	-	2	-	-	3
Тема 10. Основи харчування пацієнтів.	2	-	2	-	-	-
Тема 11. Проведення профілактичних оглядів.	4	-	4	-	-	-
Всього за змістовим модулем 1	45	-	30	-	-	15
Змістовий модуль 2. Медсестринство в хірургії. Робота в стаціонарі.						
Тема 1. Підготовка пацієнта до інструментальних методів обстеження.	2	-	2	-	-	-
Тема 2. Транспортування та перекладання хірургічних та травматологічних хворих.	2	-	2	-	-	-
Тема 3. Підготовка перев'язувального матеріалу.	5	-	2	-	-	3
Тема 4. Передстерилізаційна підготовка хірургічного інструментарію.	5	-	2	-	-	3
Тема 5. Обробка рук сучасними методами. Одягання операційної сестри і хірурга.	5	-	2	-	-	3
Тема 6. Проведення місцевої анестезії.	2	-	2	-	-	-
Тема 7. Складання інструментів для хірургічних маніпуляцій та операцій.	4	-	4	-	-	-
Тема 8. Робота в маніпуляційній. Перев'язки.	7	-	4	-	-	3
Тема 9. Підготовка пацієнта до операції.	5	-	2	-	-	3
Тема 10. Накладання м'яких і твердих пов'язок.	4	-	4	-	-	-
Тема 11. Проведення реанімаційних заходів.	2	-	2	-	-	-
Тема 12. Оформлення карти пацієнта стаціонару.	2	-	2	-	-	-
Всього за змістовним модулем 2	45	-	30	-	-	15
ВСЬОГО ЗА МОДУЛЕМ 1	90	-	60	-	-	30
Модуль 2. Переддипломна практика.						
Змістовий модуль 3. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в стаціонарі.						
Тема 1. Робота в приймальному відділенні.	5	-	2	-	-	3
Тема 2. Спостереження за пацієнтами з хронічними захворюваннями. Робота з листком призначень.	5	-	2	-	-	3

Тема 3. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до лабораторних методів обстеження.	2	-	2	-	-	-
Тема 4. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до інструментальних методів обстеження.	2	-	2	-	-	-
Тема 5. Робота в маніпуляційній.	7	-	4	-	-	3
Тема 6. Основи інфекційної безпеки.	7	-	4	-	-	3
Тема 7. Зондові маніпуляції.	2	-	2	-	-	-
Тема 8. Особиста гігієна пацієнта: принципи та технології догляду. Особливості догляду за лежачими хворими.	2	-	2	-	-	-
Тема 9. Випускання, облік і зберігання сильнодіючих, наркотичних та отруйних речовин.	2	-	2	-	-	-
Тема 10. Виконання найпростіших засобів впливу на кровообіг.	2	-	2	-	-	-
Тема 11. Констатація смерті, поводження з трупом; догляд за вмираючими.	2	-	2	-	-	-
Тема 12. Основи харчування пацієнтів.	2	-	2	-	-	-
Тема 13. Проведення профілактичних оглядів. Участь у складанні статистичних звітів.	5	-	2	-	-	3
Всього за змістовим модулем 3	45	-	30	-	-	15
Змістовий модуль 4. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).						
Тема 1. Робота з документацією.	7	-	4	-	-	3
Тема 2. Підготовка процедурного кабінету до роботи. Проведення стерилізації шприців та медичного інструментарію.	7	-	4	-	-	3
Тема 3. Парентеральне введення ліків.	7	-	4	-	-	3
Тема 4. Зондові процедури.	7	-	4	-	-	3
Тема 5. Проведення суб'єктивного й об'єктивного обстеження пацієнта, вимірювання температури тіла, артеріального тиску та їх реєстрація.	7	-	4	-	-	3
Тема 6. Проведення патронажу пацієнтів, запис ЕКГ.	5	-	5	-	-	-
Тема 7. Догляд за тяжкохворими вдома.	5	-	5	-	-	-
Всього за змістовим модулем 4	45	-	30	-	-	15
Змістовий модуль 5. Медсестринство в хірургії. Робота в стаціонарі.						
Тема 1. Підготовка пацієнта до інструментальних методів обстеження.	2	-	2	-	-	-
Тема 2. Транспортування та перекладання хірургічних та травматологічних хворих.	2	-	2	-	-	-
Тема 3. Підготовка перев'язувального матеріалу.	5	-	2	-	-	3
Тема 4. Передстерилізаційна підготовка хірургічного інструментарію.	5	-	2	-	-	3
Тема 5. Обробка рук сучасними методами. Одягання операційної сестри і хірурга.	2	-	2	-	-	-
Тема 6. Підготовка стерильного стола до роботи в перев'язувальній та операційній.	2	-	2	-	-	-
Тема 7. Проведення місцевої анестезії.	2	-	2	-	-	-
Тема 8. Складання інструментів для хірургічних маніпуляцій та операцій.	5	-	2	-	-	3
Тема 9. Робота в маніпуляційній. Перев'язки.	7	-	4	-	-	3
Тема 10. Підготовка пацієнта до операції.	2	-	2	-	-	-
Тема 11. Накладання м'яких і твердих пов'язок.	7	-	4	-	-	3

Тема 12. Проведення реанімаційних заходів.	2	-	2	-	-	-
Тема 13. Оформлення карти пацієнта стаціонару.	2	-	2	-	-	-
Всього за змістовим модулем 5	45	-	30	-	-	15
Змістовий модуль 6. Медсестринство в хірургії. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).						
Тема 1. Робота з документацією.	2	-	2	-	-	-
Тема 2. Підготовка амбулаторних пацієнтів до спеціальних обстежень.	5	-	2	-	-	3
Тема 3. Підготовка до стерилізації і проведення стерилізації перев'язувального матеріалу.	7	-	4	-	-	3
Тема 4. Знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію, підготовка інструментарію до ПХО ран.	7	-	4	-	-	3
Тема 5. Обробка рук та операційного поля.	7	-	4	-	-	3
Тема 6. Асистування під час амбулаторних операцій (накладання і зняття швів, накладання пов'язок, профілактика правця).	7	-	4	-	-	3
Тема 7. Відвідування пацієнтів удома (проведення перев'язок, оброблення пролежнів, зняття пов'язок).	6	-	6	-	-	-
Тема 8. Відпрацювання методик зупинки зовнішніх кровотеч.	2	-	2	-	-	-
Тема 9. Надання невідкладної допомоги при термінальних станах.	2	-	2	-	-	-
Всього за змістовим модулем 6	45	-	30	-	-	15
Змістовий модуль 7. Медсестринство в педіатрії. Робота в стаціонарі.						
Тема 1. Особиста гігієна пацієнта: принципи та технології догляду дітей.	4	-	4	-	-	--
Тема 2. Проведення ранкового туалету дитини.	4	-	4	-	-	-
Тема 3. Годування дитини.	7	-	4	-	-	3
Тема 4. Визначення частоти пульсу, дихання, вимірювання температури тіла, артеріального тиску, реєстрація її в температурному листку; проведення антропометрії у дітей.	5	-	2	-	-	3
Тема 5. Виконання найпростіших засобів впливу на кровообіг.	4	-	4	-	-	-
Тема 6. Зондові маніпуляції.	5	-	2	-	-	3
Тема 7. Підготовка інструментарію до плевральної пункції, інтубації і трахеостомії.	2	-	2	-	-	-
Тема 8. Робота в маніпуляційній.	7	-	4	-	-	3
Тема 9. Підготовка пацієнта до інструментальних методів обстеження.	5	-	2	-	-	3
Тема 10. Робота над документацією медичної сестри в стаціонарі.	2	-	2	-	-	-
Всього за змістовим модулем 6	45	-	30	-	-	15
Змістовий модуль 8. Медсестринство в педіатрії. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).						
Тема 1. Проведення антропометрії у дітей.	5	-	2	-	-	3
Тема 2. Складання схеми годування дітей першого року життя.	4	-	4	-	-	-
Тема 3. Визначення частоти пульсу, дихання, вимірювання температури тіла, артеріального тиску, реєстрація її в температурному листку.	4	-	4	-	-	-

Тема 4. Розрахунок дози ергокальциферолу для профілактики і лікування рахіту. збирання калу на копрограму, яйця гельмінтів, бактеріологічне дослідження.	5	-	2	-	-	3
Тема 5. Заповнення документації дільничної медичної сестри (медичної сестри амбулаторії сімейної медицини).	4	-	4	-	-	-
Тема 6. Проведення патронажу (допологового, новонароджених і хворих дітей).	9	-	6	-	-	3
Тема 7. Проведення проби Манту та оцінювання результату.	5	-	2	-	-	3
Тема 8. Проведення профілактичних щеплень.	9	-	6	-	-	3
Всього за змістовим модулем 8	45	-	30	-	-	15
ВСЬОГО ЗА МОДУЛЕМ 2	270	-	180	-	-	90
ВСЬОГО	360	-	240	-	-	120

ЗМІСТ

Модуль 1. Виробнича практика.

Змістовий модуль 1. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в стаціонарі.

Студенти повинні знати:

- Законодавство України про охорону здоров'я;
- посадові обов'язки медичної сестри, накази та інструкції, які регламентують роботу відділення;
- правила техніки безпеки під час роботи;
- дієтичні столи, основи раціонального харчування;
- основи медсестринської етики та деонтології;
- основні етапи сестринського процесу;
- основні прояви захворювань внутрішніх органів;
- тактику дій медичного персоналу, якщо виявлено пацієнта, в якого підозрюється особливо небезпечна інфекція.

Студенти повинні вміти:

- володіти навичками професіонального спілкування;
- здійснювати медсестринський процес під час догляду за пацієнтами із захворюваннями внутрішніх органів;
- володіти методами обстеження пацієнта в клініці внутрішніх хвороб;
- за даними обстеження визначати стан здоров'я пацієнта та надавати долікарську допомогу хворим у разі:
 - нападу бронхіальної астми;
 - легеневої кровотечі;
 - непритомності;
 - колапсу;
 - нападу стенокардії;
 - інфаркту міокарда;
 - гострої лівошлуночкової недостатності;
 - гіпертонічного кризу;
 - анафілактичного шоку;
 - гострих алергійних станів;
- виконувати заходи, спрямовані на підтримання інфекційної безпеки, санітарно-протиепідемічного та лікувально-охоронного режимів лікарні.

Студенти мають бути поінформовані про:

- основи Законодавства України про охорону праці;

- основні демографічні показники здоров'я населення;
- особливості організації роботи денних та домашніх стаціонарів;
- правила охорони праці, техніки безпеки, електробезпеки та безпеки життєдіяльності;
- сучасні методи обстеження та лікування, догляду та спостереження за пацієнтами терапевтичного профілю.

РОБОТА В СТАЦІОНАРІ

Робочі місця студентів: пост медичної сестри, маніпуляційний кабінет, процедурний кабінет, палати для пацієнтів, кабінети додаткових функціональних обстежень.

Робота студентів у відділенні регламентується посадовими обов'язками на кожному робочому місці і повинна бути спрямована на самостійне виконання обов'язкових практичних навичок.

Студенти проводять огляд і оцінюють стан здоров'я пацієнта, здійснюють догляд за пацієнтами з різними захворюваннями, готують пацієнтів до лабораторних, інструментальних, функціональних обстежень, беруть участь у проведенні їх; працюють з листками призначень на посту медичної сестри, готують маніпуляційну до роботи та проведення маніпуляцій, заповнюють медичну документацію; проводять облік сильнодіючих і наркотичних речовин, здійснюють заходи з дотримання санітарного і лікувально-охоронного режиму відділення; беруть участь у прийнятті та передачі чергувань.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Реєстрація пацієнтів, що поступають у стаціонар.
2. Здійснення огляду пацієнта, оцінювання його стану.
3. Проведення термометрії із записом результатів у температурному листку.
4. Визначення частоти і характеру пульсу.
5. Вимірювання артеріального тиску, його реєстрація.
6. Робота з листком призначень.
7. Спостереження за пацієнтами з хронічними захворюваннями.
8. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до:
 - взяття загального аналізу крові, аналізу крові на вміст цукру;
 - взяття загального аналізу сечі, визначення білка, цукру та кетонових тіл експрес-методами, діастазу;
 - взяття аналізу сечі за методами Зимницького, Нечипоренка;
 - взяття калу на яйця гельмінтів, приховану кров, копрограму;
 - здійснення гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії;
 - здійснення ультразвукового дослідження органів черевної порожнини;
 - здійснення рентгенологічних обстежень шлунково-кишкового тракту, нирок, хребта;
 - здійснення плевральної та абдомінальної пункції;
 - запису електрокардіограми.
9. Підготовка маніпуляційного стола до роботи.
10. Проведення проби на чутливість організму до антибіотиків.
11. Розрахунок, розчинення та введення антибіотиків.
12. Виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних ін'єкцій.
13. Заповнення систем для трансфузій та проведення внутрішньовенних вливань.
14. Введення інсуліну.
15. Введення олійних розчинів.
16. Взяття крові на біохімічні і бактеріологічні дослідження.
17. Проведення дезінфекції, передстерилізаційного очищення інструментарію (шприців, голочок, предметів догляду) згідно з чинними наказами, інструкціями та галузевим стандартом.
18. Проведення контролю якості передстерилізаційного очищення інструментарію на наявність крові і мийних засобів.
19. Виконання шлункового і дуоденального зондування.
20. Промивання шлунка.

21. Постановка клізми: очисної, сифонної, послаблювальної, лікувальної.
 22. Проведення катетеризації сечового міхура.
 23. Приготування розчинів хлорного вапна, хлораміну, водню пероксиду та інших дезінфекційних засобів.
 24. Підготовка функціонального ліжка для хворого.
 25. Заміна натільної та постільної білизни.
 26. Годування тяжкохворого.
 27. Оброблення шкіри, профілактика пролежнів, підмивання хворих.
 28. Подавання судна, сечоприймача та їх дезінфекція.
 29. Подавання зволоженого кисню.
 30. Використання зігрівального компресу, гірчичників, п'явок.
 31. Користування кишеньковим та стаціонарним інгаляторами.
 32. Застосування грілки, пузиря з льодом.
 33. Взяття мазків із зівва, носа на мікрофлору.
 34. Збирання мокротиння на дослідження.
 35. Підготовка зондів, катетерів, наконечників до маніпуляцій.
 36. Надання рекомендації хворим щодо лікувального харчування.
- Проведення профілактичних оглядів.

Змістовий модуль 2. Медсестринство в хірургії. Робота в стаціонарі.

Студенти повинні знати:

- основні завдання хірургічної служби України;
- накази, інструкції, галузевий стандарт, які регламентують роботу стаціонарів хірургічного профілю; хірургічних і травматологічних кабінетів поліклініки; посадові інструкції медичних сестер на кожному робочому місці;
- сучасні методи медсестринського обстеження пацієнтів;
- симптоматику захворювань та ушкоджень, їх ускладнення;
- профілактику хірургічної інфекції, основи асептики, антисептики;
- методи передстерилізаційного очищення та стерилізації медичного інструментарію;
- неоперативну і оперативну хірургічну техніку.

Студенти повинні вміти:

- володіти навичками професійного спілкування;
- виконувати медсестринські маніпуляції в хірургії;
- за даними обстежень оцінити стан пацієнта і за необхідності надати долікарську допомогу в разі:
 - гострої крововтрати, масивної кровотечі;
 - поранення шії;
 - легеневої кровотечі;
 - кровотечі з носа;
 - вивиху нижньої щелепи;
 - перелому трубчастих кісток;
 - перелому ребер, відкритого пневмотораксу;
 - переломів кісток таза;
 - травматичного шоку;
 - хімічних опіків шкіри;
 - хімічного опіку стравоходу;
 - термічного опіку;
 - ураження електричним струмом високої напруги;
 - електротравми;
 - обмороження;
 - гострої затримки сечі;
 - печінкової та ниркової кольок;

- початкової стадії маститу;
- посттрансфузійних ускладнень;
- уміти здійснювати сестринський процес під час догляду за пацієнтами з хронічними захворюваннями.

Студенти мають бути поінформовані про:

- основи Законодавства України про охорону здоров'я;
- стан хірургічної захворюваності населення;
- правила роботи з пацієнтами з діагнозом ВІЛ/СНІД;
- особливості організації роботи стаціонарних відділень хірургічного профілю;
- правила охорони праці, техніки безпеки, електробезпеки та безпеки життєдіяльності;
- сучасні методи обстеження, лікування, догляду та спостереження за пацієнтами хірургічного профілю.

РОБОТА В СТАЦІОНАРІ

Робочі місця студентів: перев'язочна (чиста і гнійна), операційна, гіпсовочна, пост медичної сестри, кабінети додаткових методів обстеження, операційні.

Студенти самостійно оцінюють стан тяжкості пацієнтів, визначають послідовність заходів з підготовки пацієнтів до операцій та процедур, догляду за пацієнтами, виконують призначення лікаря. Роботу студентів контролюють досвідчені медичні сестри, а також студенти працюють під безпосереднім керівництвом медичних сестер відповідних підрозділів хірургічного стаціонару.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Підготовка пацієнтів до:
 - ендоскопічного дослідження (бронхоскопії, фіброгастроуденоскопії, цистоскопії, колоноскопії, ректороманоскопії);
 - рентгенологічного дослідження (жовчного міхура, нирок, сечовивідних шляхів, таза, поперекового відділу хребта);
 - ультразвукового дослідження органів черевної порожнини та малого таза;
 - комп'ютерної томографії;
 - магнітно-резонансної томографії;
2. Транспортування та перекладання хірургічних хворих.
3. Транспортування хворих з переломами таза, стегнової кістки, ребра, хребта.
4. Підготовка ватно-марлевих кульок, серветок, тампонів.
5. Знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію, шприців.
6. Контроль якості передстерилізаційного очищення.
7. Укладання матеріалу в бікси для стерилізації.
8. Підготовка зондів, дренажів до стерилізації та проведення їх стерилізації.
9. Обробка рук сучасними методами.
10. Одягання операційної сестри і хірурга.
11. Підготовка стерильного стола до роботи в перев'язочній та операційній.
12. Проведення місцевої анестезії.
13. Складання інструментів для:
 - венесекції;
 - трахеостомії;
 - плевральної пункції;
 - первинного хірургічного оброблення ран;
 - лапароцентезу;
 - апендектомії;
 - лапаротомії;
 - трепанації черепа;
 - ампутації кінцівки;
 - скелетного витягання.
14. Підготовка ліжка для післяопераційного хворого.

15. Заповнення інфузійних систем і підключення їх.
16. Взяття крові з вени.
17. Визначення групи крові та резус-фактора експрес-методом.
18. Проведення проб на сумісність крові донора і реципієнта.
19. Промивання шлунка.
20. Постановка клізм.
21. Катетеризація сечового міхура.
22. Підготовка пацієнта до операції.
23. Проведення премедикації.
24. Проведення туалету операційних та гнійних ран.
25. Зняття швів.
26. Накладання м'яких і твердих пов'язок:
 - клейових, клейово-пластирних, клеолових;
 - бинтових;
 - чепець;
 - на одне і обидва ока;
 - вуздечку;
 - хрестоподібної на потилиці з переходом на спину;
 - колосоподібної на плечовий суглоб;
 - спіральної на грудну клітку;
 - на грудну залозу;
 - Дезо;
 - на пахову ділянку;
 - черепашачу на ліктьовий та колінний суглоби;
 - “лицарська рукавичка”;
 - на палець (спіральну, колосоподібну);
 - косинкову на верхню кінцівку;
 - восьмиподібну на надп'ятковий суглоб;
 - поворотну на стопу;
 - еластичних бинтів на кінцівки;
 - тіснотугу.
 - шини Крамера, Дітерікса;
 - підготовка гіпсових бинтів, лонгет, накладання і зняття;
 - підготовка до застосування шини Беллера.
27. Накладання твердих пов'язок:
28. Накладання джгута при артеріальній і венозній кровотечах.
29. Пальцеве притискання артерій.
30. Проведення непрямого масажу серця.
31. Проведення штучної вентиляції легень “рот до рота”, “рот до носа”.
32. Виведення нижньої щелепи при западінні язика.
33. Оформлення карти пацієнта стаціонару.

Модуль 2. Переддипломна практика.

Змістовий модуль 3. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в стаціонарі.

Студенти повинні знати:

- Законодавство України про охорону здоров'я;
- посадові обов'язки медичної сестри, накази та інструкції, які регламентують роботу відділення;
- правила техніки безпеки під час роботи;
- долікарську допомогу при невідкладних станах;
- дієтичні столи, основи раціонального харчування;

- основи медсестринської етики та деонтології;
- основні етапи сестринського процесу;
- загальні питання первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини, амбулаторно-поліклінічної, швидкої медичної допомоги;
- основні прояви захворювань внутрішніх органів;
- тактику дій медичного персоналу в разі виявлення пацієнта, підозрілого щодо особливо небезпечної інфекції.

Студенти повинні вміти:

- володіти навичками професіонального спілкування;
- здійснювати медсестринський процес під час догляду за пацієнтами із захворюваннями внутрішніх органів;
- володіти методами обстеження пацієнта в клініці внутрішніх хвороб;
- за даними обстеження визначати стан здоров'я пацієнта та надавати невідкладну долікарську допомогу хворим у разі:

- нападу бронхіальної астми;
- легеневої кровотечі;
- непритомності;
- колапсу;
- нападу стенокардії;
- інфаркту міокарда;
- гострої лівошлуночкової недостатності;
- гіпертонічного кризу;
- блювання;
- шлунково-кишкової кровотечі;
- печінкової коліки;
- ниркової коліки;
- діабетичної коми;
- гіпоглікемічної коми;
- анафілактичного шоку;
- гострих алергійних станів;
- виконувати заходи, спрямовані на підтримання інфекційної безпеки, санітарно-протиепідемічного та лікувально-охоронного режимів лікарні.

Студенти мають бути поінформовані про:

- основи Законодавства України про охорону праці;
- основні демографічні показники здоров'я населення;
- особливості організації роботи денних і домашніх стаціонарів;
- правила охорони праці, техніки безпеки, електробезпеки та безпеки життєдіяльності;
- сучасні методи обстеження та лікування, догляду і спостереження за пацієнтами терапевтичного профілю.

РОБОТА В СТАЦІОНАРІ

Робочі місця студентів: пост медичної сестри, маніпуляційний кабінет, процедурний кабінет, кабінет функціональної діагностики тощо.

Робота студентів у відділенні регламентується посадовими обов'язками на кожному робочому місці і має бути спрямована на самостійне виконання обов'язкових практичних навичок.

Студенти проводять огляд і оцінюють стан здоров'я пацієнта, здійснюють догляд за пацієнтами з різними захворюваннями, готують пацієнтів до лабораторних, інструментальних, функціональних обстежень, беруть участь у їхньому проведенні; працюють з листками призначень на посту медичної сестри, в маніпуляційній, готують маніпуляційну до роботи та проведення маніпуляцій, заповнюють медичну документацію; проводять облік сильнодіючих і наркотичних речовин, здійснюють заходи з дотримання санітарного і лікувально-охоронного режиму відділення; беруть участь у прийманні та

передачі чергувань; надають хворим з невідкладними станами долікарську допомогу, виконують призначення лікаря.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- реєстрація пацієнтів, госпіталізованих у стаціонар;
- здійснення огляду хворого, оцінювання його стану;
- проведення термометрії із записом результатів у температурному листку;
- визначення частоти і характеру пульсу;
- вимірювання артеріального тиску, його реєстрація;
- робота з листком призначень;
- спостереження за пацієнтами із хронічними захворюваннями;
- підготовка хворих та необхідного обладнання до:
 - взяття загального аналізу крові, аналізу крові на вміст глюкози;
 - взяття загального аналізу сечі, визначення білка, глюкози і кетонових тіл експрес-методами, діастазу;
 - взяття аналізу сечі за методами Зимницького, Нечипоренка; Резельмана;
 - взяття калу на яйця гельмінтів, приховану кров, копрограму;
 - здійснення гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії;
 - здійснення ультразвукового дослідження органів черевної порожнини;
 - здійснення рентгенологічних обстежень травного каналу, нирок, хребта;
 - здійснення плевральної та абдомінальної пункцій;
 - зняття електрокардіограм;
- підготовка маніпуляційного стола до роботи;
- проведення проби на чутливість організму хворого до антибіотиків;
- розрахунок, розчинення та введення антибіотиків;
- виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових ін'єкцій;
- заповнення систем для трансфузій і проведення внутрішньовенних вливань;
- введення інсуліну;
- введення олійних розчинів;
- узяття крові на біохімічні і бактеріологічні дослідження;
- проведення дезінфекції, передстерилізаційного очищення інструментарію (шприців, голок, предметів догляду) згідно з чинними наказами, інструкціями та галузевим стандартом;
- проведення контролю якості передстерилізаційного очищення інструментарію на наявність крові і мийних засобів;
- виконання шлункового і дуоденального зондувань;
- промивання шлунка;
- постановка клізм: очисної, сифонної, послаблювальної, лікувальної;
- проведення катетеризації сечового міхура;
- приготування розчинів хлорного вапна, хлораміну, пероксиду водню та інших дезінфекційних засобів;
- підготовка функціонального ліжка для хворого;
- заміна натільної та постільної білизни;
- годування тяжкохворого;
- виписування, облік і зберігання сильнодіючих, наркотичних та отруйних речовин згідно з чинним наказом;
- оброблення шкіри, профілактика пролежнів, підмивання хворих;
- подавання судна, сечоприймача та дезінфекція їх;
- подавання зволоженого кисню;
- використання зігрівального компресу, банок, гірчичників, п'явок;
- користування кишеньковим і стаціонарним інгаляторами;
- застосування грілки, міхура з льодом;
- узяття мазків із зівя, носа на мікрофлору;
- збирання мокротиння на дослідження;

- підготовка зондів, катетерів, наконечників до маніпуляцій;
- догляд за вмираючими. Констатація смерті, поводження з трупом;
- надання рекомендації хворим з лікувального харчування;
- проведення профілактичних оглядів;
- участь у складанні статистичних звітів.

Змістовий модуль 4. Медсестринство у внутрішній медицині. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).

РОБОТА В ПОЛІКЛІНІЦІ (АМБУЛАТОРІЇ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ)

Робочі місця студентів на прийомі з лікарем (лікарем сімейної медицини) та на ділянці разом із дільничною медичною сестрою.

Студенти закріплюють навички роботи дільничної медичної сестри (медичної сестри сімейної медицини), заповнюють медичну документацію на пацієнтів та диспансерні групи, виконують призначення лікаря з догляду за пацієнтами вдома; проводять санітарно-освітню роботу, заповнюють уніфіковану документацію.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- реєстрація в журналі викликів додому;
- заповнення паспортної частини амбулаторної картки пацієнта;
- виписування направлень до лабораторії;
- виписування направлень на обстеження;
- виписування рецептів, вимоги в аптеку;
- підготовка процедурного кабінету до роботи;
- проведення стерилізації шприців та медичного інструментарію;
- проведення парентерального введення ліків: підшкірно, внутрішньом'язово;
- проведення зондування шлунка і дуоденального зондування;
- проведення внутрішньошкірних проб;
- вимірювання температури тіла та її графічний запис;
- проведення суб'єктивного й об'єктивного обстеження пацієнта;
- вимірювання артеріального тиску та його реєстрація;
- зняття електрокардіограми;
- проведення патронажу пацієнтів;
- догляд за тяжкохворими вдома.

Змістовий модуль 5. Медсестринство в хірургії. Робота в стаціонарі.

Студенти повинні знати:

- основні завдання хірургічної служби України;
- накази, інструкції, галузевий стандарт, які регламентують роботу стаціонарів хірургічного профілю; хірургічних і травматологічних кабінетів поліклініки; посадові інструкції медичних сестер на кожному робочому місці;
- сучасні методи медсестринського обстеження пацієнтів;
- симптоматику захворювань і ушкоджень, їх ускладнення, обсяг долікарської допомоги при невідкладних станах і догляд за пацієнтами;
- профілактику хірургічної інфекції, основи асептики, антисептики;
- методи передстерилізаційного очищення та стерилізації медичного інструментарію;
- неоперативну й оперативну хірургічну техніку.

Студенти повинні вміти:

- володіти навичками професійного спілкування;
- виконувати медсестринські маніпуляції в хірургії;
- за даними обстежень оцінити стан пацієнта та за необхідності надати невідкладну долікарську допомогу в разі:
 - гострої крововтрати, масивної кровотечі;
 - поранення ший;

- легеневої кровотечі;
 - кровотечі з носа;
 - перелому хребта (ускладненого і неускладненого);
 - вивиху нижньої щелепи;
 - перелому трубчастих кісток;
 - перелому ребер, відкритого пневмотораксу;
 - переломів кісток таза;
 - черепно-мозкової травми;
 - травматичного шоку;
 - хімічних опіків шкіри;
 - хімічного опіку стравоходу;
 - термічного опіку;
 - ураження електричним струмом високої напруги;
 - електротравми;
 - обмороження;
 - гострого живота;
 - гострої затримки сечі;
 - печінкової та ниркової кольок;
 - початкової стадії маститу;
 - гострого тромбофлебіту;
 - посттрансфузійних ускладнень;
- вміти здійснювати сестринський процес під час догляду за пацієнтами із хронічними захворюваннями.

Студенти мають бути поінформовані про:

- основи Законодавства України про охорону здоров'я;
- стан хірургічної захворюваності населення;
- правила роботи з пацієнтами діагнозом “ВІЛ/СНІД”;
- особливості організації роботи стаціонарних відділень хірургічного профілю;
- правила охорони праці, техніки безпеки, електробезпеки та безпеки життєдіяльності;
- сучасні методи обстеження, лікування, догляду та спостереження за пацієнтами хірургічного профілю.

РОБОТА В СТАЦІОНАРІ

Робочі місця студентів: перев'язувальна (чиста та гнійна), операційна, гіпсувальна, пост медичної сестри, операційні.

Студенти самостійно оцінюють стан тяжкості пацієнтів, визначають послідовність заходів з підготовки пацієнтів до операцій і процедур, догляду за хворими, надають долікарську допомогу при невідкладних станах, виконують призначення лікаря. Роботу студентів контролюють досвідчені медичні сестри, а в операційній, кабінеті переливання крові вони працюють під безпосереднім керівництвом медичних сестер відповідних підрозділів хірургічного стаціонару.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- підготовка пацієнтів до:
 - ендоскопічного дослідження (бронхоскопії, фіброгастродуоденоскопії, цистоскопії, колоноскопії, ректороманоскопії);
 - рентгенологічного дослідження (жовчного міхура, нирок, сечових шляхів, таза, поперекового відділу хребта);
 - ультразвукового дослідження органів черевної порожнини та малого таза;
 - магнітно-резонансної томографії, комп'ютерної томографії;
- транспортування та перекладання хірургічних хворих;
- транспортування травматологічних хворих з переломами таза, стегнової кістки, ребра, хребта;
- підготовка ватно-марлевих кульок, серветок, тампонів;

- знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію, шприців;
- контроль якості передстерилізаційного очищення;
- укладання матеріалу в бікси для стерилізації;
- підготовка зондів, дренажів до стерилізації та проведення їх стерилізації;
- оброблення рук сучасними методами;
- одягання операційної сестри і хірурга;
- підготовка стерильного стола до роботи в перев'язувальній та операційній;
- проведення місцевої анестезії, анестезії хлоретилом;
- складання інструментів для:
 - венесекції;
 - трахеостомії;
 - плевральної пункції;
 - первинного хірургічного оброблення ран;
 - лапароцентезу;
 - апендектомії;
 - лапаротомії;
 - трепанації черепа;
 - ампутації кінцівки;
 - скелетного витягання.
- підготовка ліжка для післяопераційного хворого;
- заповнення інфузійних систем і підключення їх;
- узяття крові з вени;
- визначення групи крові та резус-фактора експрес-методом;
- проведення проб на сумісність донора і реципієнта;
- промивання шлунка;
- постановка клізм;
- катетеризація сечового міхура;
- підготовка пацієнта до операції;
- проведення премедикації;
- проведення туалету операційних і гнійних ран;
- зняття швів;
- накладання м'яких і твердий пов'язок:
 - клейових, клейово-пластирних, клеолових;
 - бинтових;
 - “чепець”;
 - на одне і обидва ока;
 - вуздечку;
 - хрестоподібну на потилицю з переходом на спину;
 - колосоподібну на плечовий суглоб;
 - спіральну на грудну клітку;
 - на грудну залозу;
 - Дезо;
 - на пахову ділянку;
 - черепашачу на ліктьовий і колінний суглоби;
 - “лицарська рукавичка”;
 - на палець (спіральну, колосоподібну);
 - косинкову на верхню кінцівку;
 - восьмиподібну на надп'ятково-гомільковий суглоб;
 - поворотну на стопу;
 - еластичних бинтів на кінцівки;
 - тіснотугу пов'язку.
- твердих пов'язок:
 - шини Крамера, Дітерікса;

- підготовка гіпсових бинтів, лонгет, накладання і зняття їх;
- підготовка для застосування шини Беллера;
 - накладання джгута при артеріальній і венозній кровотечах;
 - пальцеве притискання артерій;
 - проведення непрямого масажу серця;
 - проведення штучної вентиляції легенів “рот до рота”, “рот до носа”;
 - виведення нижньої щелепи при западанні язика;
 - оформлення картки пацієнта стаціонару.

Змістовий модуль 6. Медсестринство в хірургії. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).

РОБОТА В ПОЛІКЛІНІЦІ (АМБУЛАТОРІЇ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ)

Робочі місця студентів: хірургічний, травматологічний кабінети та їх відповідні підрозділи (перев'язувальна, мала операційна, гіпсувальна).

Студенти самостійно виконують маніпуляції, заповнюють медичну документацію, виконують призначення лікаря.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- заповнення амбулаторних карток;
- виписування рецептів;
- підготовка амбулаторних пацієнтів до спеціальних обстежень (ендоскопічного, УЗД, лабораторних та ін.);
- підготовка до стерилізації і проведення стерилізації перев'язувального матеріалу, інструментів (ватно-марлеві кульки, серветки, тампони);
- оброблення рук сучасними способами. Прискорене оброблення рук;
- оброблення операційного поля;
- зняття швів;
- підготовка інструментарію до первинного хірургічного оброблення ран;
- знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію. Контроль якості передстерилізаційного очищення;
- асистування під час амбулаторних операцій;
- профілактика правця;
- накладання швів;
- накладання пов'язок;
- відвідування пацієнтів удома (проведення перев'язок, оброблення пролежнів, зняття пов'язок);
- надання невідкладної допомоги при термінальних станах;
- накладання джгута при артеріальній та венозній кровотечах;
- пальцеве притискання артерій.

Змістовий модуль 7. Медсестринство в педіатрії. Робота в стаціонарі.

Студенти повинні знати:

- структуру дитячих закладів охорони здоров'я та функціональні обов'язки постової медичної сестри, медичної сестри процедурного кабінету, дільничної медичної сестри поліклініки (амбулаторії сімейної медицини);
- правові аспекти роботи медичної сестри з дітьми та їхніми родинами;
- посадові обов'язки медичної сестри;
- анатомо-фізіологічні особливості дітей різних вікових груп;
- накази та інструкції, які регламентують роботу дитячого стаціонару та поліклініки;
- анатомо-фізіологічні особливості розвитку дітей;
- правила вигодовування доношених і недоношених дітей і розрахунок разової і добової кількості їжі;
- симптоматику захворювань, їх ускладнення, догляд за пацієнтами;

— календар профілактичних щеплень.

Студенти повинні вміти:

- володіти навичками професійного спілкування;
- володіти навичками виконання сестринських маніпуляцій у педіатрії;
- оформляти медичну документацію;
- виконувати обов'язкові практичні навички;
- за даними обстежень оцінювати стан дитини, ступінь його тяжкості;
- давати поради батькам щодо вигодовування та загартування дітей;
- проводити санітарно-освітню роботу;
- здійснювати догляд і спостереження за хворою і здоровою дитиною;
- надавати долікарську допомогу при невідкладних станах:
 - гіпер- та гіпоглікемічній комі;
 - гіпертермії;
 - судомному синдромі, ларингоспазмі;
 - носовій кровотечі;
 - асфіксії новонародженого;
 - анафілактичному шоці;
 - блюванні;
 - непритомності.

Студенти мають бути поінформовані про:

- стан захворюваності дитячого населення;
- методи планування сім'ї;
- особливості організації роботи стаціонарних відділень педіатричного профілю;
- сучасні методи обстеження, лікування, догляду та спостереження за пацієнтами.

РОБОТА В СТАЦІОНАРІ

Робочі місця студентів: маніпуляційний кабінет, процедурний кабінет, на посту медичної сестри, у відділенні патології новонароджених. Розподіл студентів за робочими місцями здійснюють методичні та безпосередні керівники практики з урахуванням можливостей лікувального закладу та переліку обов'язкових навичок.

Самостійну роботу студенти на кожному робочому місці здійснюють під контролем досвідчених медичних сестер.

Студенти проводять догляд за дітьми різних вікових груп, засвоюють специфіку роботи на посту медичної сестри, виконують процедури і маніпуляції, оцінюють ступінь тяжкості стану хворих, анатомо-фізіологічні особливості розвитку дитини, визначають заходи з догляду за хворими й обсяги долікарської допомоги при невідкладних станах, проводять санітарно-освітню роботу з батьками.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- підготовка ліжка для пацієнта, заміна постільної та натільної білизни. Сповивання та вкладання грудної дитини в ліжко;
 - проведення ранкового туалету дитини: догляд за шкірою, очима, вухами, носом, волоссям, порожниною рота. Підмивання дитини;
 - подавання судна (висаджування на горщик), проведення дезінфекції;
 - годування дитини. Для грудних дітей — підігрівання суміші й годування через соску.
- Оброблення сосок, посуду;
- вибір призначень з листка призначень;
 - визначення частоти пульсу, дихання, вимірювання температури тіла, реєстрація її в температурному листку;
 - вимірювання артеріального тиску та його реєстрація;
 - закапування ліків в очі, ніс і вуха;
 - накладання зігрівального компресу, застосування грілки, міхура з льодом;
 - накладання гірчичників, банок. Виконання гірчичного обгортання;
 - проведення очисної, живильної клізми;

- промивання шлунка;
- уведення газовивідної трубки;
- проведення шлункового зондування;
- проведення дуоденального зондування;
- підготовка інструментарію до плевральної пункції;
- підготовка інструментарію до інтубації і трахеостомії;
- здійснення догляду за хворими з трахеостомією;
- використання електровідсмоктувача;
- підготовка пацієнта до рентгенологічного обстеження травного каналу;
- підготовка хворого до ультразвукового обстеження;
- підготовка маніпуляційного кабінету до роботи;
- підготовка стерильного стола;
- набирання шприцом ліків з ампул і флаконів;
- розрахунок, розчинення і введення антибіотиків;
- визначення чутливості хворого до антибіотиків;
- уведення ліків підшкірно та внутрішньом'язово;
- підготовка систем внутрішньовенного краплинного введення рідини;
- внутрішньовенне введення ліків;
- взяття крові з вени для лабораторного дослідження;
- знезаражування та передстерилізаційне очищення інструментарію;
- проведення оксигенотерапії дітям;
- розрахунок дози інсуліну та його введення;
- робота над документацією медичної сестри в стаціонарі;
- виписування рецептів, довідок, направлень на обстеження;
- вигодовування дітей віком до 1 року;
- проведення антропометрії у дітей;
- проведення контрольного зважування грудних дітей;
- розрахунок добової і разової кількості їжі залежно від віку дитини;
- підготовка і проведення гігієнічної ванни.

Змістовий модуль 8. Медсестринство в педіатрії. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини).

РОБОТА В ПОЛІКЛІНІЦІ (АМБУЛАТОРІЇ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ)

Робочі місця студентів на прийомі дільничним педіатром, в кабінеті профілактичних щеплень, маніпуляційному кабінеті. Проводиться закріплення навичок самостійної роботи на прийомі з лікарем, обслуговування диспансерної групи, заповнення медичної документації, виконання маніпуляцій і процедур в умовах поліклініки та вдома; патронаж хворої і здорової дитини.

Студенти проводять допологовий патронаж, патронаж новонароджених, дітей віком до 1 року та хворих дітей разом із дільничною медичною сестрою (медичною сестрою амбулаторії сімейної медицини), здійснюють відбір для профілактичних щеплень, диспансерних оглядів, виконують призначення лікаря дитині вдома, проводять профілактичні щеплення.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

- проведення антропометрії;
- визначення маси тіла, зросту залежно від віку;
- проведення контрольного зважування;
- складання схеми годування дітей першого року життя;
- вимірювання температури тіла та її реєстрація;
- підрахунок пульсу та визначення його характеристики;
- підрахунок дихання та визначення його характеристики;
- вимірювання артеріального тиску та його реєстрація;

- розрахунок дози ергокальциферолу для профілактики і лікування рахіту;
- заповнення документації дільничної медичної сестри (медичної сестри амбулаторії сімейної медицини);
- збирання калу на копрограму, яйця гельмінтів, бактеріологічне дослідження;
- проведення патронажу (допологового, новонароджених і хворих дітей);
- проведення проби Манту та оцінювання результату;
- проведення профілактичних щеплень.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

Медсестринство у внутрішній медицині.

1. Реєстрація пацієнтів, що поступають у стаціонар.
2. Здійснення огляду пацієнта, оцінювання його стану.
3. Проведення термометрії із записом результатів у температурному листку.
4. Визначення частоти і характеру пульсу.
5. Вимірювання артеріального тиску, його реєстрація.
6. Робота з листком призначень.
7. Спостереження за пацієнтами з хронічними захворюваннями.
8. Підготовка пацієнта та необхідного обладнання до:
 - взяття загального аналізу крові, аналізу крові на вміст цукру;
 - взяття загального аналізу сечі, визначення білка, цукру та кетонових тіл експрес-методами, діастазу;
 - взяття аналізу сечі за методами Зимницького, Нечипоренка;
 - взяття калу на яйця гельмінтів, приховану кров, копрограму;
 - здійснення гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії;
 - здійснення ультразвукового дослідження органів черевної порожнини;
 - здійснення рентгенологічних обстежень шлунково-кишкового тракту, нирок, хребта;
 - здійснення плевральної та абдомінальної пункцій;
 - запису електрокардіограми.
9. Підготовка маніпуляційного стола до роботи.
10. Проведення проби на чутливість організму до антибіотиків.
11. Розрахунок, розчинення та введення антибіотиків.
12. Виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних ін'єкцій.
13. Заповнення систем для трансфузій та проведення внутрішньовенних вливань.
14. Введення інсуліну.
15. Введення олійних розчинів.
16. Взяття крові на біохімічні і бактеріологічні дослідження.
17. Проведення дезінфекції, передстерилізаційного очищення інструментарію (шприців, голочок, предметів догляду) згідно з чинними наказами, інструкціями та галузевим стандартом.
18. Проведення контролю якості передстерилізаційного очищення інструментарію на наявність крові і мийних засобів.
19. Виконання шлункового і дуоденального зондування.
20. Промивання шлунка.
21. Постановка клізми: очисної, сифонної, послаблювальної, лікувальної.
22. Проведення катетеризації сечового міхура.
23. Приготування розчинів хлорного вапна, хлораміну, водню пероксиду та інших дезінфекційних засобів.
24. Підготовка функціонального ліжка для хворого.
25. Заміна натільної та постільної білизни.
26. Годування тяжкохворого.
27. Оброблення шкіри, профілактика пролежнів, підмивання хворих.

28. Подання судна, сечоприймача та їх дезінфекція.
29. Подання зволоженого кисню.
30. Використання зігрівального компресу, гірчичників, п'явок.
31. Користування кишеньковим та стаціонарним інгаляторами.
32. Застосування грілки, пузиря з льодом.
33. Взяття мазків із зів, носа на мікрофлору.
34. Збирання мокротиння на дослідження.
35. Підготовка зондів, катетерів, наконечників до маніпуляцій.
36. Надання рекомендації хворим щодо лікувального харчування.
37. Проведення профілактичних оглядів.
38. Виписування, облік і зберігання сильнодіючих, наркотичних та отруйних речовин згідно з чинним наказом;
39. Догляд за вмираючими. Констатація смерті, поводження з трупом.
40. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини):
 - проведення профілактичних оглядів;
 - участь у складанні статистичних звітів.
 - реєстрація в журналі викликів додому;
 - заповнення паспортної частини амбулаторної картки пацієнта;
 - виписування направлень до лабораторії;
 - виписування направлень на обстеження;
 - виписування рецептів, вимоги в аптеку;
 - підготовка процедурного кабінету до роботи;
 - проведення стерилізації шприців та медичного інструментарію;
 - проведення патронажу пацієнтів;
 - догляд за тяжкохворими вдома.

Медсестринство в хірургії.

1. Підготовка пацієнтів до:
 - ендоскопічного дослідження (бронхоскопії, фіброгастроуденоскопії, цистоскопії, колоноскопії, ректороманоскопії);
 - рентгенологічного дослідження (жовчного міхура, нирок, сечовивідних шляхів, таза, поперекового відділу хребта);
 - ультразвукового дослідження органів черевної порожнини та малого таза;
 - комп'ютерної томографії;
 - магнітно-резонансної томографії;
2. Транспортування та перекладання хірургічних хворих.
3. Транспортування хворих з переломами таза, стегнової кістки, ребра, хребта.
4. Підготовка ватно-марлевих кульок, серветок, тампонів.
5. Знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію, шприців.
6. Контроль якості передстерилізаційного очищення.
7. Укладання матеріалу в бікси для стерилізації.
8. Підготовка зондів, дренажів до стерилізації та проведення їх стерилізації.
9. Обробка рук сучасними методами.
10. Одягання операційної сестри і хірурга.
11. Підготовка стерильного стола до роботи в перев'язочній та операційній.
12. Проведення місцевої анестезії.
13. Складання інструментів для:
 - венесекції;
 - трахеостомії;
 - плевральної пункції;
 - первинного хірургічного оброблення ран;
 - лапароцентезу;

- апендектомії;
 - лапаротомії;
 - трепанації черепа;
 - ампутації кінцівки;
 - скелетного витягання.
14. Підготовка ліжка для післяопераційного хворого.
 15. Заповнення інфузійних систем і підключення їх.
 16. Взяття крові з вени.
 17. Визначення групи крові та резус-фактора експрес-методом.
 18. Проведення проб на сумісність крові донора і реципієнта.
 19. Промивання шлунка.
 20. Постановка клізм.
 21. Катетеризація сечового міхура.
 22. Підготовка пацієнта до операції.
 23. Проведення премедикації.
 24. Проведення туалету операційних та гнійних ран.
 25. Зняття швів.
 26. Накладання м'яких і твердих пов'язок:
 - клейових, клейово-пластирних, клеолових;
 - бинтових;
 - чепець;
 - на одне і обидва ока;
 - вуздечку;
 - хрестоподібної на потилиці з переходом на спину;
 - колосоподібної на плечовий суглоб;
 - спіральної на грудну клітку;
 - на грудну залозу;
 - Дезо;
 - на пахову ділянку;
 - черепашачу на ліктьовий та колінний суглоби;
 - “лицарська рукавичка”;
 - на палець (спіральну, колосоподібну);
 - косинкову на верхню кінцівку;
 - восьмиподібну на надп'ятковий суглоб;
 - поворотну на стопу;
 - еластичних бинтів на кінцівки;
 - тіснотугу.
 - шини Крамера, Дітерікса;
 - підготовка гіпсових бинтів, лонгет, накладання і зняття;
 - підготовка до застосування шини Беллера.
27. Накладання твердих пов'язок:
 28. Накладання джгута при артеріальній і венозній кровотечі.
 29. Пальцеве притискання артерій.
 30. Проведення непрямого масажу серця.
 31. Проведення штучної вентиляції легень “рот до рота”, “рот до носа”.
 32. Виведення нижньої щелепи при западінні язика.
 33. Оформлення карти пацієнта стаціонару.
 34. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини):
 - заповнення амбулаторних карток;
 - виписування рецептів;
 - підготовка амбулаторних пацієнтів до спеціальних обстежень (ендоскопічного, УЗД, лабораторних та ін.);

- підготовка до стерилізації і проведення стерилізації перев'язувального матеріалу, інструментів (ватно-марлеві кульки, серветки, тампони);
- оброблення рук сучасними способами. Прискорене оброблення рук;
- оброблення операційного поля;
- зняття швів;
- підготовка інструментарію до первинного хірургічного оброблення ран;
- знезаражування і передстерилізаційне очищення хірургічного інструментарію. Контроль якості передстерилізаційного очищення;
- асистування під час амбулаторних операцій;
- профілактика правця;
- накладання швів;
- накладання пов'язок;
- відвідування пацієнтів удома (проведення перев'язок, оброблення пролежнів, зняття пов'язок);
- надання невідкладної допомоги при термінальних станах;
- накладання джгута при артеріальній та венозній кровотечах;
- пальцеве притискання артерій.

Медсестринство в педіатрії.

1. підготовка ліжка для пацієнта, заміна постільної та натільної білизни. Сповивання та вкладання грудної дитини в ліжко;
2. проведення ранкового туалету дитини: догляд за шкірою, очима, вухами, носом, волоссям, порожниною рота. Підмивання дитини;
3. подавання судна (висаджування на горщик), проведення дезінфекції;
4. годування дитини. Для грудних дітей — підігрівання суміші й годування через соску. Оброблення сосок, посуду;
5. вибір призначень з листка призначень;
6. визначення частоти пульсу, дихання, вимірювання температури тіла, реєстрація її в температурному листку;
7. вимірювання артеріального тиску та його реєстрація;
8. закапування ліків в очі, ніс і вуха;
9. накладання зігрівального компресу, застосування грілки, міхура з льодом;
10. накладання гірчичників, банок. Виконання гірчичного обгортання;
11. проведення очисної, живильної клізми;
12. промивання шлунка;
13. уведення газовивідної трубки;
14. проведення шлункового зондування;
15. проведення дуоденального зондування;
16. підготовка інструментарію до плевральної пункції;
17. підготовка інструментарію до інтубації і трахеостомії;
18. здійснення догляду за хворими з трахеостомою;
19. використання електровідсмоктувача;
20. підготовка пацієнта до рентгенологічного обстеження травного каналу;
21. підготовка хворого до ультразвукового обстеження;
22. підготовка маніпуляційного кабінету до роботи;
23. підготовка стерильного стола;
24. набирання шприцом ліків з ампул і флаконів;
25. розрахунок, розчинення і введення антибіотиків;
26. визначення чутливості хворого до антибіотиків;
27. уведення ліків підшкірно та внутрішньом'язово;
28. підготовка систем внутрішньовенного краплинного введення рідини;
29. внутрішньовенне введення ліків;
30. взяття крові з вени для лабораторного дослідження;

31. знезаражування та передстерилізаційне очищення інструментарію;
32. проведення оксигенотерапії дітям;
33. розрахунок дози інсуліну та його введення;
34. робота над документацією медичної сестри в стаціонарі;
35. виписування рецептів, довідок, направлень на обстеження;
36. вигодовування дітей віком до 1 року;
37. проведення антропометрії у дітей;
38. проведення контрольного зважування грудних дітей;
39. розрахунок добової і разової кількості їжі залежно від віку дитини;
40. підготовка і проведення гігієнічної ванни.
41. Робота в поліклініці (амбулаторії сімейної медицини):
 - проведення антропометрії;
 - визначення маси тіла, зросту залежно від віку;
 - проведення контрольного зважування;
 - складання схеми годування дітей першого року життя;
 - вимірювання температури тіла та її реєстрація;
 - підрахунок пульсу та визначення його характеристики;
 - підрахунок дихання та визначення його характеристики;
 - вимірювання артеріального тиску та його реєстрація;
 - розрахунок дози ергокальциферолу для профілактики і лікування рахіту;
 - заповнення документації дільничної медичної сестри (медичної сестри амбулаторії сімейної медицини);
 - збирання калу на копрограму, яйця гельмінтів, бактеріологічне дослідження;
 - проведення патронажу (допологового, новонароджених і хворих дітей);
 - проведення проби Манту та оцінювання результату;
 - проведення профілактичних щеплень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні питання педіатрії / За ред. В.В. Бережного. — К.: Здоров'я, 2006.
2. Антропова Т.О. Обстеження та визначення стану здоров'я: підручник / Т.О. Антропова та ін. — К.: Медицина, 2006. — 352 с.
3. Касевич Н.М. Практикум із сестринської справи: навч. посібн. — К.: Здоров'я, 2005. — 464 с.
4. Файник А.Ф., Бродик О.В. Невідкладні стани в клініці внутрішніх захворювань. — Львів: Фенікс, 2002.
5. Шегедин М.Б., Шуляр І.А. та ін. Медсестринство в терапії. — Дрогобич: Відродження, 2006.
6. Ковальчук Л.Я. та ін. Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія невідкладних станів: навч. посібник. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. — 324 с.
7. Тарасюк В.С. Ріст і розвиток людини. — К.: Здоров'я, 2002. — 272 с.
8. Шевченко О.Т. Психологія кризових станів: навч. посібн. — К.: Здоров'я, 2005 — 120 с.
9. Кіт О.М., Ковальчук О.Л. Хірургія. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2004.
10. Кондратенко П.Г. Хірургія. — К.: Медицина, 2009.
11. Шідловський В.О., Захариш М.П. Факультетська хірургія. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002.
12. Белебезьєва Г.І. Інтенсивна терапія в педіатрії. — К.: Медицина, 2008.
13. Денисенко О.В. Інфекційні хвороби в модулях. — К.: Медицина, 2009. — 166 с.
14. Капітан Т.В. Пропедевтика дитячих хвороб з доглядом за дітьми: підручник. — Вінниця — К.: Б.В., 2002. — 719 с.
15. Касевич Н.М., Шаповал К.І. Охорона праці та безпека життєдіяльності медичних працівників: підручник. — К.: Медицина, 2007.

16. Курдюмова Н.О., Поліщук Т.Г. Практикум з педіатрії в модулях. — К.: Медицина, 2011.
17. Поцюрко Р.І. Невідкладні стани в педіатрії: навч. посіб. — К.: ВСВ “Медицина”, 2010.
18. Тарасюк В.С., Адрієвський І.Ю. Педіатрія в модулях: навч. посіб. — К.: Медицина, 2008.
19. Ткаченко Д.А., Поцюрко Р.І. Педіатрія з курсом інфекційних хвороб та основами імунoproфілактики. — К.: Медицина, 2009.
20. Антропова Т.О. Невідкладні стани у внутрішній медицині. — К.: Медицина, 2007.
21. Пацюрко Р.І. Невідкладні стани у педіатрії. — К.: Медицина, 2010.
22. Петриченко Т.В. Перша допомога. — К.: Медицина, 2007.
23. Роздольський І.В. Невідкладні стани у хірургії. — К.: Медицина, 2009.
24. Сердюк Н. Діагностика та лікування невідкладних станів і загострення терапевтичних захворювань. — Вінниця: Нова книга, 2003.
25. Реформа охорони здоров'я в Україні / Г.С. Стеценко, А.І. Побережний В.А. Сміянов та ін.; за ред. проф. О.М. Голяченко. — Тернопіль: Лілея, 2006.
26. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я/ За ред. проф. О.М. Голяченка. — К.: Медицина, 2011.

Електронні ресурси

1. Наказ МОЗ України від 01.06.2013 р. «Про затвердження протоколів медичної сестри (фельдшера, акушерки) з догляду за пацієнтом та виконання основних медичних процедур та маніпуляцій». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0460282> 13.
2. Веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Касевич, Н. М. К 28 Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: підручник / Н. М. Касевич. — 2-е видання, виправлене — К. : Медицина, 2009. — 424 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bmedcol.edu.ua/wp-content/uploads>
4. Ковальова О. М., Сафаргаліна-Корнілова Н. А., Герасимчук Н. М. Деонтологія в медицині: підручник. Харків, 2014. — 258 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/.pdf> Укрмедкнига, 2003.